

Більшість людей згодні з тим, що профілактика повинна бути важливим компонентом у сучасному підході до вирішення проблеми зловживання різними речовинами.

Література

1. Александров А.А. Курение и его профилактика в школе. Москва: Медиа Сфера, 1996. 96 с.
2. Немов Р.С. Психология. Учеб. для студентов высш. пед. учеб. заведений. В 3 кн. Кн.2. Психология образования. Москва: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. 496 с.
3. Синяков А.Ф. Познать себя (самоконтроль физкультурника). Москва: Советский спорт, 1990. 40 с.
4. Сметанський М.І., Галузяк В. М., Слободянюк М.І., Шахов В.І. Атестація загальноосвітніх шкіл: монографія. Вінниця: РВВ ВАТ Віноблдрукарня, 2001. 310 с.
5. Смирнов Н.К. Здоровье сберегающие образовательные технологии в работе учителя и школы. Москва: АРКТИ, 2003. 272 с.
6. Школа без наркотиков: Книга для педагогов и родителей / Под научной ред. Л.М. Шпицыной и Е.И. Казаковой. 3-е изд., испр. и доп. Санкт-Петербург: Издательство "Образование – Культура", 2002. 160 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ

Побережна М. С.

Студентка магістратури ФДПОМ

Науковий керівник – проф. Галузяк В. М.

Проблема цілеспрямованого формування творчих здібностей особистості є однією з найбільш актуальних і водночас складних та малодосліджених. Дослідники висловлюють різні погляди щодо можливості педагогічного впливу на становлення творчої особистості. Одні вважають, що творчий потенціал індивіда визначається переважно успадкованими задатками, які неможливо компенсувати будь-якими виховними впливами. Інші, навпаки, наголошують на важливості соціальних і, зокрема, педагогічних факторів у становленні творчої обдарованості особистості. Так, О. Сисоева зазначає, що розвиток творчих здібностей учнів передбачає цілеспрямоване, науково обґрунтоване конструювання змісту учіння, його дидактичного забезпечення, форм контролю і методів стимулювання творчої навчальної діяльності учнів [2, с. 111].

Аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить, що розвиток творчого потенціалу особистості залежить від широкого комплексу різноманітних факторів: успадкованих задатків, особливостей соціального оточення, предметного середовища, характеру діяльності та міжособистісної взаємодії з оточуючими людьми, форм, методів і змісту навчально-виховного процесу, особливостей сімейного виховання, стилю педагогічного спілкування, психологічного мікроклімату. Однією з визначальних умов актуалізації й розвитку творчих здібностей учнів є наявність відповідного мікросередовища, яке, з одного боку, стимулює творчу активність, з іншого, – забезпечує свободу самовираження, можливості для вияву самостійності й ініціативності. Вочевидь, значні можливості для створення відповідного розвивального середовища, що стимулює вияв індивідуальних творчих можливостей учнів, забезпечуються за умов позакласної роботи. Саме тут, на відміну від більш регламентованого навчального про-

цесу, вчитель має можливість створити виховне середовище, яке сприяє актуалізації й розвитку у дітей потреби в пошуку; запропонувати різні види діяльності, які відповідають індивідуальним особливостям учнів; не застосовувати оцінку як засіб зовнішнього оцінювання результатів діяльності учнів; сформулювати атмосферу співпраці та співтворчості.

В процесі організації різних видів позакласної діяльності не слід нав'язувати учням виконання конкретних творчих завдань, обмежувати їх діяльність часовими рамками, певними суворими інструкціями, нав'язувати алгоритм дій, необхідних для виконання завдання. Навпаки, важливо, щоб діти самостійно придумували собі завдання, обираючи форму і способи втілення свого задуму: літературні (розповідь, вірш, жарт тощо), художні (малюнок, на основі якого пишеться розповідь, вірш; малюнок-загадка, ілюстрації до літературних творів тощо), пластичні (загадка-пантоміма тощо), графічні (кросворди, ребуси, шаради тощо), музичні (створення мелодії) тощо. При цьому вчитель дає можливість учням спостерігати за власним творчим процесом, демонструючи креативну поведінку, створюючи різноманітні творчі продукти в їх присутності. У такій ситуації виникають сприятливі умови не тільки для прояву, але й для формування креативної поведінки дітей.

Як свідчать педагогічні спостереження, розвивальний потенціал виховного середовища суттєво залежить від того, якою мірою воно стимулює активність дітей, забезпечує прояв їх самостійності й індивідуальності [3]. Повна регламентація діяльності, яка не допускає будь-яких проявів самостійності й ініціативності, пригнічує творчу активність дітей, стримує розвиток їх творчого потенціалу. Тому так важливо у процесі позакласної роботи залучати самих дітей до вибору форм і змісту діяльності. Позакласна діяльність учнів матиме розвивальний ефект тільки в тому випадку, якщо вони братимуть активну участь в її організації, вільно обиратимуть способи і прийоми її виконання.

Особлива роль у створенні творчої атмосфери в класі й стимулюванні розвитку творчого потенціалу молодших школярів належить педагогові. Р. Стернберг підкреслював важливість для дитини прикладів для наслідування, які демонструються дорослими. На думку дослідника, наявність таких прикладів є ефективним специфічним засобом розвитку креативності дітей: «Творчі здібності розвиваються не тоді, коли вчителі або батьки говорять своїм дітям про необхідність їх розвитку, а тоді, коли вчителі або батьки показують їм, як треба діяти» [4, с. 200].

Дуже важливо, щоб в процесі позакласної діяльності вчитель демонстрував учням зразки власної креативної поведінки, викликаючи тим самим у них потребу в творчому самовираженні. Приклад креативної поведінки значущого дорослого є одним із найважливіших чинників прояву і формування творчих здібностей учнів. Саме дорослий (творча особистість) створює сприятливі умови для креативних проявів школярів, забезпечуючи свободу самовираження, встановлюючи емоційний контакт з учнем і демонструючи йому зразки креативної поведінки. Доцільно також створювати спеціальні ситуації, які сприяють виникненню у школярів внутрішньої мотивації, що стимулює творче самовираження і розвиток їх креативності (можливість вибору і самостійної постановки учнем проблеми, яка цікавить його; підтримка будь-якої творчої ініціативи; відсутність критики невдалих спроб, традиційного шкільного способу оцінювання творчої роботи шляхом виставляння оцінок; емоційний контакт дітей з учителем.

Позакласна робота як відносно менш регламентована сфера освітнього середовища школи, орієнтована на особистісну самореалізацію школярів, дозволяє кожному з них зайняти суб'єктну позицію в освітньому процесі. Реалізація цієї стратегії стає можливою за умови зміни стосунків між учителем і учнями з суб'єкт-об'єктних на суб'єкт-суб'єктні, за яких формується атмосфера взаємної відкритості й спонтанності, досягається якнайповніший вияв особистісних потенціалів. Діалогічна, суб'єкт-суб'єктна стратегія передбачає: сприйняття вихованця як психологічно рівноправного партнера; безумовно позитивне ставлення до учнів і віру в їх потенційні творчі можливості; особистісну відкритість і довір'я; налаштованість на взаєморозуміння і творчу співпрацю; надання вихованцям свободи вибору, права на власну позицію. Побудова педагогічного спілкування на принципах діалогу як психологічно рівноправного партнерства вчителя та учнів є необхідною умовою реалізації особистісного підходу у вихованні і водночас передумовою розвитку творчого потенціалу вихованців [1]. Важливість характеру й особливостей міжособистісного спілкування педагога з вихованцями як чинника розвитку творчого потенціалу останніх підкреслюється багатьма науковцями, які досліджували психолого-педагогічні умови розвитку творчої особистості.

Узагальнення результатів аналізу психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми дає змогу визначити педагогічні умови, які забезпечують реалізацію потенційних можливостей позакласної роботи щодо розвитку творчих здібностей молодших школярів: демонстрація учням зразків креативної поведінки значущого дорослого (педагога); надання учням свободи вибору, можливості проявити власну позицію; організація навчально-виховної взаємодії з учнями на засадах діалогічного підходу, що передбачає сприйняття вихованця як рівноправного партнера творчої діяльності, безумовно позитивне ставлення, повагу до учнів і віру в їх потенційні можливості, особистісну відкритість і довір'я, налаштованість на взаєморозуміння і творчу співпрацю.

Література

1. Галузяк В. М. Основні характеристики ефективного стилю педагогічного спілкування. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 32. Частина II. Кіровоград: РВЦ, 2001. С.30-34.
2. Сисоева С. О. Творчий розвиток учнів у контексті особистісно орієнтованого навчання. *Гуманітарні науки*. 2001. № 1. С. 110-118.
3. Сметанський М.І., Галузяк В. М., Слободянюк М.І., Шахов В.І. Атестація загальноосвітніх шкіл: монографія. Вінниця: РВВ ВАТ Віноблдрукарня, 2001. 310 с.
4. Стернберг Р., Григоренко Е. Учитесь думать творчески. *Основные современные концепции творчества и одаренности*: [Сб. ст.] / под ред. Д.Б.Богоявленской. Москва: Молодая гвардия, 1997. С. 186-213.
5. Холковська І.Л., Галузяк В. М. Особистісно-професійна готовність педагога до роботи з обдарованими дітьми. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами*: Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2018. С. 158-162.
6. Холковська І.Л. Методика виховної роботи. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. 192 с.